

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԻՐԱՎԱԲԱՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՎ

ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Թիվ 2-3(60-61)
2013 թ.

Գլխավոր խմբագիր՝
ի.գ.թ., պրոֆ. Լևոն Օհանյան
Խմբագրական խորհուրդ

Սամվել Դիլբանդյան -

ի.գ.դ., գլխավոր խմբագրի տեղակալ

Դավիթ Մելքոնյան -

ի.գ.թ., պատասխանատու քարտուղար

Գևորգ Դանիելյան - ի.գ.դ.

Հարություն Խաչիկյան - ի.գ.դ.

Արմեն Հայկյանց - ի.գ.դ.

Գագիկ Համբարձումյան

Արթուր Վաղարշյան - ի.գ.դ.

Սերգեյ Առաքելյան - ի.գ.թ.

Վիգեն Քոչարյան - ի.գ.թ.

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
ՀՀ իրավաբանների միություն

Խմբագրության հասցեն՝

ՀՀ, 0025 Երևան,

Ալեք Մանուկյան 1, ԵՊՀ

իրավագիտության ֆակուլտետ:

Հեռ. 55-77-92

*Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝ համամիտ
չլինելով հեղինակների
տեսակետներին:*

*10 համակարգչային էջից ավելի
չպատվիրված նյութերը չեն
ընդունվում:*

e-mail: a_petrosyan@ysu.am

Դասիչ՝ 77771

Տպագրական 7 մամուլ

Գրանցման թիվը՝ 798

Տպաքանակը՝ 500

Գինը՝ պայմանագրային

Հանձնված է շարվածքի

18.08.2013

Հանձնված է տպագրության

24.09.2013

СОЮЗ ЮРИСТОВ
РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

**ГОСУДАРСТВО
И
ПРАВО**

Номер 2-3 (60-61)
2013 г.

Главный редактор:
к.ю.н., проф. Левон Оганян

Учредитель и издатель:
Союз Юристов РА

Редакционный совет

Самвел Дилбандян -

д.ю.н., зам. главного редактора

Давид Мелконян -

к.ю.н., ответственный секретарь

Геворг Даниелян - д.ю.н.

Арутюн Хачикян - д.ю.н.

Армен Айкянц - д.ю.н.

Гагик Амбарцумян

Артур Вагаршян - д.ю.н.

Сергей Аракелян - к.ю.н.

Виген Кочарян - к.ю.н.

Адрес редакции:

РА, 0025 Ереван,

ул. Алека Манукяна 1,

юридический факультет ЕГУ.

Тел.: 55-77-92

e-mail: a_petrosyan@ysu.am

8 усл. печ. л.

Тираж: 500

Сдано в набор 18.08.2013

Подписано к печати 24.09.2013

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱՆՔՆԵՐ

ԻՐԱՎԱԲԱՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Սամվել Դիլբանդյան

ԱՆՉԱՓԱՅԱՍ ԿԱՍԿԱԾՅԱԼՆԵՐԻ ԵՎ ՍԵՂԱԴՐՅԱԼՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 10

Գևորգ Բաղդասարյան

ՏԱՐԲԵՐԱԿԱԾ ՎԱՐՈՒՅԹՆԵՐՆ ԸՍՏ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ 16

Նելի Աղաբաբյան

ԱՆՉԱՓԱՅԱՍՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ 28

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Սերգեյ Առաքելյան, Գոռ Ալոյան

ԲՈՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ ՈՒՂԴԱԾ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՑԱԿԱԶՄԻ ՀԱՏԿԱՆԻՇ..... 37

Վազգեն Շահնազարյան

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՑԱԿԱԶՄԻ ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 45

Արա Ֆիդանյան

ՀԱՆՑԱՆՔ ԿԱՏԱՐԱԾ ԱՆՉԱՆՑ ՀԱՆՁՆԵԼՈՒ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԴԵՐԸ ԵՎ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ 50

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Տիգրան Մարկոսյան

ՆՈՐ ԵՐԵՎԱՆ ԵԿԱԾ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ՎԵՐԱՆԱՅՄԱՆ ԲՈՂՈՔԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԿԱՐԸ.....59

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Евгения Никогосян

ПРОБЛЕМА КЛАССИФИКАЦИИ ЛИЧНЫХ НЕИМУЩЕСТВЕННЫХ (МОРАЛЬНЫХ) ПРАВ АВТОРА.....68

Արսեն Թավադյան

ՀԱՎԱՄՐՑԱԿՑԱՅԻՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴՐՍԵՎՈՐՄԱՆ ՉԵՎԵՐԸ.....76

Gholam Reza Shirazi

MARRIAGE, AN EXCEPTIONAL CONTRACT.....87

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Տիգրան Գրիգորյան

ՀՀ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՄ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇԻՆ 94

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Սլավիկ Պողոսյան

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՆՉԵՌՆԱԽԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....102

Արև Ղազարյան

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԵՎ ԶԲԱՂՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐՈՒՄ ՀԱՇՄԱՆԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՆՉԱՆՑ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՆԵՐԱՌՄԱՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 111

Անահիտ Եսայան

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՎԵՃԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԱՌԱՋԱՑՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ 122

ԲՈՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԵՍ ՈՒՂԴԱԾ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՑԱԿԱԶՄԻ ՀԱՏԿԱՆԻԾ

Սերգեյ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

*ԵՊՀ քրեական իրավունքի ամբիոնի
դոցենտ, իրավ. գիտ. թեկնածու*

Գոռ ԱԼՈՅԱՆ

*Արաբկիր և Քանաքեռ-Զեյթուն
համայնքների դատախազության դատախազ,
ԵՊՀ քրեական իրավունքի ամբիոնի հայցորդ*

Բռնության տարածումը ժամանակա-կից առաջադեմ մարդկության առջև ծառայած կարևորագույն հիմնախնդիրներից է:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ բռնությունը հասարակական կեցության անբաժան մասն է: Դրա ակունքները սկիզբ են առնում մարդկության ծագման առաջին իսկ օրերից և մշտապես ուղեկցում նրան: Բռնությունն ու դաժանությունը արդեն վաղուց կենսական տարբեր խնդիրներ լուծելու սովորական և գերադասելի միջոցներ են: Մեր օրերում բռնությունը ներթափանցել է հասարակական կյանքի գրեթե բոլոր ոլորտները՝ ընտանեկան կենցաղային տարրական բռնարարներից մինչև գիտության և տեխնիկայի նվաճումներով ուղեկցվող զինված բռնությունը միջպետական հարաբերություններում: Ընդ որում, նշված ծայրահեղությունները որպես կանոն հանցավոր չեն համարվում: Դրանցից առաջինի դեպքում բռնությունը դատապարտվում է միայն բարոյական տեսանկյունից, իսկ երկրորդի դեպքում՝ արդարացվում քաղաքականապես:

Բացասական այդ երևույթի հասկացութային տարբեր բաղադրատարրերը (սոցիոլոգիական, կրոնական, բժշկական, սեռական, հանցավոր և այլն) արդեն վաղուց համաշխարհային հանրության ուշադրության կենտրոնում են¹: Այսպես, քրեական ի-

րավունքի տեսության մեջ «բռնություն» կատեգորիան ի սկզբանե կապել են «կատարող-տուժող» հարաբերությունները ներառող համակարգի հետ: Այդ կապակցությամբ արտահայտված մոտեցումները պայմանականորեն կարելի է բաժանել երկու խմբի, որոնք մատնանշվել են դեռևս Ի.Յա. Ֆոյնիցկու աշխատություններում, որտեղ տվյալ բաժանումը նկարագրվում է հետևյալ կերպ. «... Արարքի գնահատումը կապվում է կամ տուժողի հետ, որի պարագայում հաշվի է առնվում այն արդյունքը, որին հանգեցրել է տվյալ արարքը, կամ հանցավորի հետ, անկախ տվյալ արարքի հետևանքներից: Նշված դեպքերից առաջինի կողմնակիցները ներկայացնում են, այսպես կոչված, «հարկադրանքի դպրոցը», որը դրվել է գերմանական իրավական ընտանիքի երկրների օրենսդրության հիմքում, իսկ երկրորդինը՝ «բռնության դպրոցը», որի վրա հիմնվել է ֆրանսիական իրավական ընտանիքի երկրների օրենսդրությունը»²:

Այսօր նույնպես քննարկվող երևույթի վերաբերյալ մոտեցումները միասնականությամբ աչքի չեն ընկնում: Մասնավորապես, որոշ հեղինակներ բռնության էությունը կապում են մեկ ուրիշի վարքագծի ազատությունը նպատակամղված սահմանափակելու, նրան որոշակի վարքագիծ դրսևորելուն հարկադրելու հետ: Այսպես, օրինակ՝ Ա.Ա. Հուսեյնովը բռնությունը նկարագրում է որպես առանձին մարդու կամ մարդկանց խմբի վրա արտաքին, ուժային ներգործություն, որն իրականացվում է այն անձանց կամքին հակառակ, որոնց նկատմամբ գործադրվում է: Բռնության նպատակը, ըստ հեղինակի, այդ անձին (անձանց) նշված ներգործությունը կիրառողի կամքին ենթարկելն է, նրանց ճնշելը, հնազանդեցնելը: Այլ կերպ ասած, շարունակում է

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Ա.Ա. Յուսեյնյովը, բռնությունը հասարակական հարաբերություն է, որի պարագայում որոշ անհատներ (մարդկանց խմբեր), արտաքին հարկադրանքի միջոցներ կիրառելով, ստիպում են իրենց ենթարկվել այլ անհատների (մարդկանց խմբերի)³:

Քննարկվող հարցին է անդրադարձել նաև Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպությունը: Այսպես, կազմակերպության «Բռնությունը և դրա ազդեցությունը առողջության վրա» խորագրով զեկույցում քննարկվող երևույթը սահմանվել է որպես «ֆիզիկական ուժի կամ իշխանության միտումնավոր գործադրում կամ դրա իրական սպառնալիք, որն ուղղված է մեկ այլ անձի, անձանց խմբի կամ համայնքի դեմ, որի արդյունք են հանդիսանում (կամ առկա է դրա հավանականության բարձր աստիճան) մարմնական վնասվածքները, մահը, հոգեբանական վնասվածքը, զարգացման շեղումները կամ այլ վնաս»⁴:

Հարկ ենք համարում նշել նաև, որ «բռնություն» եզրույթը լայն կիրառություն է ստացել հասարակական ամենատարբեր գիտություններում, ինչի պատճառով էապես բարդացել է դրա՝ որպես քրեաիրավական կատեգորիայի ընկալումը: Մասնավորապես, բռնությունը սահմանում են որպես հասարակության քաղաքական, սոցիալական, տնտեսական կազմակերպման տարր: Բոլոր դեպքերում, սակայն, ընդհանուրն այն է, որ «բռնություն» բառի բովանդակությունն են կազմում մի կողմից հասարակական հարաբերությունների որոշ սուբյեկտների հարկադրանք պարունակող վարքագիծը, որն ուղղված է այլ սուբյեկտների նկատմամբ և իրականացվում է վերջիններիս կամքին հակառակ, մյուս կողմից՝ այդ վարքագծի բոլոր հետևանքները⁵:

Այս առումով պետք է նշել, որ «բռնություն» և «հանցագործություն» հասկացությունները չի կարելի նույնացնել: Բռնու-

յան ամեն դրսևորում չէ, որ պարունակում է քրեական օրենսգրքի որևէ հանցակազմով նախատեսված հատկանիշներ: Ուստի բռնությամբ կատարվող հանցագործությունների մասին կարելի է խոսել միայն այն պարագայում, երբ բռնությունը նախատեսված է որպես հանցագործության օբյեկտիվ կողմի հատկանիշ⁶:

ՀՀ քրեական գործող օրենսգրքի Հատուկ մասում «բռնություն» կատեգորիան նախատեսված է ավելի քան 50 հանցակազմերում: Ընդ որում, տվյալ դեպքում նկատի են առնվում ոչ միայն այն հանցակազմերը, որոնցում այդ հասկացությունն ուղղակիորեն մատնանշվում է, այլև որոնցում դրա փոխարեն օգտագործվում են այլ հասկացություններ, որոնք, քրեագետների կարծիքով, ենթադրում են բռնության գործադրում: Այդ կապակցությամբ Լ. Դ. Գաուխմանն արդարացիորեն նշում է, որ «մի շարք դեպքերում նախատեսված են գործողություններ, որոնք, ըստ էության, ենթադրում են բռնություն կամ կարող են արտահայտվել բռնության մեջ, ինչպես նաև նշվում են բռնության հետևանքները՝ մահ պատճառելու կամ մարմնական վնասվածքների տեսքով»⁷:

Հարկ ենք համարում նշել նաև, որ քրեական օրենքը չի բացահայտում «բռնություն» կատեգորիայի հասկացությունը: Այդ իսկ պատճառով տարբեր հեղինակներ յուրովի են մեկնաբանում այն: Մասնավորապես, քրեագետների մեծամասնությունը բավարարվում է հարկադրանքի տարրեր պարունակող գործողությունները և դրանց հետևանքները թվարկելով: Մյուսները փորձում են որոշակի պարզաբանումներ ներկայացնել, սակայն նրանց մոտեցումները հաճախ չեն համընկնում: Այսպես, Վ.Ի. Սիմոնովը քննարկվող կատեգորիայի կապակցությամբ արտահայտված ժամանակակից մոտեցումները բաժանում է չորս խմբի՝

1) տուժողի նկատմամբ ֆիզիկական ուժի գործադրում,

2) տուժողի մարմնական անձեռնմխե-

լիության վրա ցանկացած ներգործություն,

3) տուժողի վրա այնպիսի ներգործություն, որը կարող է արտահայտվել հարված (հարվածներ) հասցնելով, մարմնական վնասվածքներ կամ մահ պատճառելով,

4) մեկ այլ անձի օրգանիզմի վրա նրա կամքին հակառակ իրականացվող ցանկացած հակաիրավական ներգործություն⁸:

Առանձին դեպքերում «բռնություն» կատեգորիայի սահմանումները հիշեցնում են հանցավոր արարքի նկարագրություն: Այսպես, Պ.Ն. Նազարովը բռնությունը սահմանում է որպես «ֆիզիկական կամ հոգեկան ուժի գործադրմամբ և մեղավորությանը կատարված կամային, հանրորեն վտանգավոր, հակաիրավական արարք, որը ոտնձգում է քրեական օրենքով պաշտպանվող հասարակական հարաբերությունների դեմ»⁹:

Ա.Ա. Պիոնտկովսկին այդ կապակցությամբ նշում է, որ «բռնություն գործադրելու էությունը մեկ այլ անձի որոշակի գործողություններ կատարելուն կամ չկատարելուն հարկադրելն է, ինչը հակասում է նրա ցանկություններին»¹⁰: Ջարգացնելով այդ միտքը՝ Վ.Դ. Մենշազինը նշում է, որ բռնություն ասելով պետք է հասկանալ տուժողի մարմնական անձեռնմխելիության դեմ ուղղված ցանկացած ներգործություն¹¹: Միևնույն ժամանակ, Ռ.Դ. Շարապովի կարծիքով, «բռնություն» բառի իմաստն այն է, որ դրանով բացատրում են «որևէ անձի որոշակի վարքագիծը մեկ ուրիշի նկատմամբ՝ նրա կամքին (ցանկությանը) հակառակ»¹²: Իսկ Ա.Ն. Ռոմանկովը և Ն.Մ. Բուկակը համարում են, որ «բռնությունը, ինչպես և հարկադրանքը ուղղված են մեկ այլ անձի ազատ կամարտահայտության դեմ»¹³:

Հարկ ենք համարում նշել նաև, որ առանձին հեղինակներ նույնացնում են «բռնություն» և «հարկադրանք» հասկացությունները: Այսպես, օրինակ Ա.Ի Բոյկոյի կարծիքով, «բռնությունը (կամ հարկադրանքը) քաղաքացիների անձնական (ֆիզիկական կամ հոգեկան) անձեռնմխե-

լիության դեմ ուղղված ոտնձգություն է»¹⁴: Իսկ Օ.Ա. Բուրկինան և Ս.Պ. Դեմյանենկոն նշում են. «Բռնության էությունն այն է, որ մարդուն հարկադրում են վարվել իր ցանկություններին հակառակ»¹⁵:

Միևնույն ժամանակ պետք է նշել, որ «բռնություն» կատեգորիայի էության բացահայտման գործում առկա են որոշ հանգամանքներ, որոնք հաճախ անուշադրության են մատնվում հետազոտողների կողմից: Մասնավորապես, «բռնություն» եզրույթն օգտագործվում է տարբեր երևույթների նկարագրության համար, ուստի այն պետք է հասկացվի առնվազն երկու իմաստով լայն (սոցիոլոգիական) և նեղ (քրեաիրավական): Այս առումով խնդիրն այն է, որ արդեն հարյուր տարուց ավելի տևող բանավեճերի ընթացքում տեղի է ունեցել համապատասխան հասկացությունների խառնաշփոթ, որը բանավիճող կողմերը հաճախ չեն նկատում: Քիչ չեն այն դեպքերը, երբ ընդդիմախոսները, օգտագործելով միևնույն եզրույթը, տարբեր իմաստներ են դնում դրա մեջ¹⁶:

Այսպիսով, վերոգրյալից կարելի է հետևություն անել, որ «բռնություն» և «հարկադրանք» հասկացությունների միջև առկա է ուղղակի փոխկապակցվածություն: Ընդ որում, դրանք երկուսն էլ օգտագործվում են ՀՀ քրեական գործող օրենսգրքում՝ չունենալով օրենսդրական համապատասխան սահմանումներ: Քր. օր.-ում այդ հասկացությունների օգտագործման տարբերակների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ տարբեր հանցակազմերում «բռնություն», «բռնության սպառնալիք» և «այլ սպառնալիքներ» կատեգորիաները մարդուն հարկադրելու ձևեր են, որոնք կիրառվում են հանցավոր որոշակի նպատակների հասնելու համար¹⁷: Բանն այն է, որ «հարկադրանքը» սահմանվում է որպես անձի կամքին հակառակ նրա նկատմամբ գործադրվող ներգործություն, որի նպատակն է ստիպել նրան վարվելու այս կամ այն կերպ¹⁸:

Միևնույն ժամանակ, պետք է համաձայ-

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Նել այն հեղինակներին, ովքեր նշում են, որ «բռնությունը հարկադրանքի միայն մի մասն է, դրա դրսևորման ձևերից մեկը: Ուստի «հարկադրանք» հասկացությունն ավելի լայն է, քան «բռնությունը»: Վերջինս միշտ անմիջականորեն ուղղված է որոշակի անձի դեմ՝ ներգործելով նրա կենսաբանական ենթակառուցվածքի վրա, մինչդեռ հարկադրանքը կարող է նաև այլ բնույթ կրել: Ընդ որում, հարկադրանքը՝ որպես արտաքին աշխարհի առարկաների վրա մարդու նպատակամղված ներգործության եղանակ, իր հերթին կարող է լինել էներգետիկ (ֆիզիկական ներգործություն) և տեղեկատվական (ինտելեկտուալ կամ գիտակցական ներգործություն) բնույթի: Այդ իսկ պատճառով բռնությունը և դրա գործադրման սպառնալիքը հարկադրանքի դրսևորման առավել վտանգավոր ձևեր են»¹⁹:

Այս առումով բավարար հիմքեր կան եզրակացնելու, որ մեկ այլ անձի կամքին հակառակ նրա նկատմամբ ֆիզիկական ուժ գործադրելը, ինչպես նաև տարբեր միջոցներով նրան անգիտակից կամ անօգնական վիճակի մեջ դնելը կամ կախյալ վիճակում գտնվող անձի մասին հոգ տանելու պարտականությունները չկատարելը հանդես են գալիս որպես ֆիզիկական հարկադրանքի դրսևորումներ: Ինչ վերաբերում է հոգեկան հարկադրանքին, ապա դրա դրսևորումներ պետք է համարել ֆիզիկական ուժ գործադրելու, առողջությանը վնաս պատճառելու, սպանության, ինչպես նաև տուժողին վախեցնելու հատկություն պարունակող այլ բնույթի (օրինակ՝ գույք ոչնչացնելու կամ վնասելու, որոշակի իրավունքներ կամ ազատություններ սահմանափակելու) սպառնալիքները: Բնականաբար նշված բոլոր դեպքերում նկատի են առնվում ներգործության ոչ իրավաչափ դրսևորումները²⁰:

Հարկ ենք համարում նշել նաև, որ, ՀՀ

քրեական գործող օրենսգրքի դրույթներին համապատասխան, «բռնությունը» և դրա «գործադրման սպառնալիքը» հասկացվում են որպես հարկադրանքի առավել ագրեսիվ, վտանգավոր դրսևորումներ: Մինչդեռ հարկադրանքի այնպիսի ձևեր, ինչպիսիք են անձին անգիտակից կամ անօգնական վիճակի մեջ դնելու նպատակով նրան գաղտնի կերպով տարատեսակ նյութերով արբեցնելը կամ կախյալ վիճակում գտնվող անձի մասին հոգ տանելու պարտականությունները չկատարելը և այլն, դժվար է դասել բռնությանը կատարվող արարքների շարքը: Այդ իմաստով ստացվում է, որ քր. օր.-ով նախատեսված մի շարք հանցակազմերի առումով (այդ թվում՝ ավազակության, կողոպուտի, շորթման, առանց հափշտակելու նպատակի ուրիշ տրանսպորտային միջոցը փախցնելու համար պատասխանատվություն նախատեսողների), որտեղ բռնությունը կամ դրա գործադրման սպառնալիքը նախատեսված է որպես հանցագործության հատկանիշներ, հարկադրանքի վերոնշյալ ձևերը չեն կարող իրավաբանական նշանակություն ունենալ և ազդել արարքի որակման վրա:

Նման վիճակը, մեր կարծիքով, անընդունելի է: Հետևաբար կարծում ենք՝ անհրաժեշտ են օրենսդրական փոփոխություններ, որոնք կվերացնեն օրենքում առկա հիշատակված բացը: Մասնավորապես, օրենսդրորեն պետք է սահմանել, որ համապատասխան հանցագործությունների հատկանիշ է համարվում նաև մարդու օրգանիզմ նրա կամքին հակառակ կամ նրա կամքն անտեսելով, որոշակի նյութեր ներարկելով կամ հիպնոս կիրառելով նրան անգիտակից կամ անօգնական վիճակի մեջ դնելու եղանակը:

Այսպիսով, բռնությունը հարկադրանքի դրսևորման ձևերից մեկն է: Հետևաբար առանց «հարկադրանք» կատեգորիայի հասկացությունը սահմանելու և դրսևորման հնարավոր ձևերը պարզաբանելու հնարավոր չէ բացահայտել նաև «բռնություն» կա-

տեգորիայի բովանդակությունը:

Մասնավորապես, հարկադրանքը մեկ այլ անձի կամքին հակառակ նրան ենթարկեցնելն է: Այն կարող է լինել ինչպես ոչ իրավաչափ, այնպես էլ իրավաչափ, ինչպես հանրորեն վտանգավոր, այնպես էլ հանրորեն օգտակար, ինչպես ֆիզիկական, այնպես էլ հոգեկան: Ֆիզիկական հարկադրանքի դրսևորման ձևերն են՝

1) մեկ ուրիշի ֆիզիկական անձեռնմխելիության խախտմանն ուղղված ուժային ներգործությունը,

2) տուժողի օրգանիզմ ալկոհոլ, թմրանյութ, ինչպես նաև հոգեմետ, ուժեղ ներգործող կամ թունավոր նյութեր ներարկելու կամ հիպնոսի կիրառմամբ նրան անգիտակից կամ անօգնական վիճակի մեջ դնելը,

3) կախյալ վիճակում գտնվող անձի մասին հոգ տանելու պարտականությունները չկատարելով՝ նրա կյանքը կամ առողջությունը վտանգելը:

Ուժի գործադրումը ֆիզիկական հարկադրանքի առավել տարածված դրսևորումն է, որը, քրեական գործերի ուսումնասիրության մեր տվյալներով, կիրառվում է բռնությամբ կատարվող հանցագործությունների 90%-ից ավելի դեպքերում: Հարկադրանքի տվյալ ձևի առանձնահատուկ դրսևորումներ են տուժողի ֆիզիկական անձեռնմխելիության խախտմանն ուղղված՝ զենքի, ռազմամթերքի, պայթուցիկ նյութերի, որպես զենք օգտագործվող այլ առարկաների, առավել վտանգի աղբյուրների (վտանգավոր կենդանիների, ավտոմեքենայի կամ տրանսպորտային այլ միջոցի և այլն) գործադրման դեպքերը²¹:

Վերը նշված եղանակներով անգիտակից կամ անօգնական վիճակի մեջ դնելը մեկ այլ անձի վարքագիծը կառավարելու խիստ ազդեցիկ միջոց է, որը, մեր կարծիքով, ֆիզիկական հարկադրանքի առավել վտանգավոր դրսևորումներից մեկն է: Հիշատակված նյութերի կամ առարկաների օգտագործմամբ կամ հիպնոսի կիրառմամբ մարդու օրգանիզմին կարող է պատճառվել ոչ պակաս (երբեմն՝ նաև ավելի

մեծ) վնաս, ինչ որ զենքի գործադրման պարագայում²²: Հետևաբար, ֆիզիկական հարկադրանքի նշված ձևերը ևս պետք է համարվեն սեփականության դեմ ուղղված բռնությամբ կատարվող հանցագործությունների եղանակներ: Թերևս առավել նպատակահարմար է դրանք նախատեսել ինքնուրույն հանցակազմերով:

Իրենից նյութական կամ այլ կախվածության մեջ գտնվող անձի կյանքի և առողջության ապահովման պարտականությունները չկատարելով ևս հանցավորը կարող է հարկադրել տուժողին որոշակի վարքագիծ դրսևորելուն²³: Ուստի ֆիզիկական հարկադրանքի տվյալ ձևը նույնպես, մեր կարծիքով, պետք է նախատեսվի ՀՀ քր. օր.-ով որպես թե՛ մարդու և թե՛ սեփականության դեմ ուղղված բռնությամբ կատարվող հանցագործությունների եղանակ:

Ինչ վերաբերում է մարդու ազատ տեղաշարժվելու հնարավորությունը սահմանափակելուն, ապա պետք է նշել, որ այն ինքնին, առանց ֆիզիկական ուժ գործադրելու հետ կապված ներգործության (օրինակ՝ դուռը կողպելով, խաբելով և այլն), չի կարող համարվել ֆիզիկական հարկադրանքի տարատեսակ: Բանն այն է, որ տվյալ արարքը կապված չէ մարդու մարմնի վրա ուժային ներգործության հետ²⁴: Հետևաբար այն չի կարող համարվել նաև բռնությամբ կատարվող հանցագործության (այդ թվում՝ սեփականության դեմ ուղղված) հատկանիշ:

Հոգեկան հարկադրանքը ներառում է ինչպես ֆիզիկական հարկադրանքի վերը նշված դրսևորումների գործադրման, այնպես էլ տուժողի կամ մեկ ուրիշի այլ բարիքներին վնաս պատճառելու սպառնալիքները, որոնք առաջացնում են վախի, տագնապի, մտահոգության և նման այլ զգացումներ: Այլ կերպ ասած՝ ցանկացած սպառնալիքի էությունը հենց նշված զգացումներն առաջացնելն է, իսկ դրանց օբյեկտը մարդու հոգեկան անձեռնմխելիությունն է²⁵:

Այսպիսով, սեփականության դեմ ուղղ-

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

ված բռնությամբ կատարվող հանցագործությունների եղանակ պետք է համարել ոչ միայն ֆիզիկական ուժի գործադրումը կամ դրա գործադրման սպառնալիքը, այլև տուժողի կամքին հակառակ նրա օրգանիզմ

ալկոհոլ, թմրանյութ, հոգեմետ, ուժեղ ներգործող կամ թունավոր նյութեր ներարկելու կամ հիպնոսի կիրառմամբ նրան անգիտակից կամ անօգնական վիճակի մեջ դնելը, ինչպես նաև կախյալ վիճակում գտնվող անձի մասին հոգ տանելու պարտականությունները չկատարելով՝ նրա կյանքը կամ առողջությունը վտանգելը կամ նման առարքներ կատարելու սպառնալիքները:

¹ Տե՛ս Насилие и его влияние на здоровье: доклад о ситуации в мире / под ред. Этьенна Г. Круга и др.; пер. с англ. М., 2003, էջ 5, Гуггенбуль А. Зловещее очарование насилия. Профилактика детской агрессивности и жестокости и борьба с ними / пер. с немец. Н. Скородума, послесл. В. Зелинского. СПб., 2000, էջ 7, Тевлюкова О.Ю. Насилие как феномен социальной организации: опыт теоретико-методологического анализа: дис. ... канд. социолог. наук. Новосибирск, 2005, էջ 13 և այլն:

² Տե՛ս Фойницкий И.Я. Курс Уголовного права. Часть Особенная: Посягательства на личность и имущество. СПб., 1890, էջ 86:

³ Տե՛ս Гусейнов А.А. Понятие насилия и ненасилия // Вопросы философии, 1994, N 6, էջ 36, ինչպես նաև՝ Гусейнов А.А. Этика ненасилия // Вопросы философии, 1992, N 3, էջ 79:

⁴ Տե՛ս Насилие и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире / Под ред. Этьенна Г. Круга и др./ Пер. с англ. М: Издательство «Весь Мир», 2003, էջ 5:

⁵ Տե՛ս Тевлюкова О.Ю. Насилие как феномен социальной организации: опыт теоретико-методологического анализа, էջ 13:

⁶ Տե՛ս Бойцов А.И. Преступления против собственности. СПб., 2002, էջ 428, Иванцова Н.В. Объективные признаки уголовно наказуемого насилия // Сборник научных трудов. М., 2001, Вып. 2, էջ 96, Дагель П.С. Проблемы вины в советском уголовном праве // Ученые записки ДВГУ, 1968, Вып. 21, էջ 93, Шарапов Р.Д. Физическое насилие в уголовном праве. СПб., 2001, էջ 19, Иващенко А.В. Насилие и

уголовный закон // Социально-правовые проблемы борьбы с насилием: межвуз. сб. науч. тр. Омск, 1996, էջ 28, Гаухман Л.Д. Борьба с насильственными посягательствами. М., 1969, էջ 7, Сердюк Л.В. Насильники и их жертвы: криминологическое и уголовно-правовое исследование. Уфа, 2002, էջ 16, Романков А.Н., Букаев Н.М. Насилие как способ совершения преступлений против собственности: монография. Сургут, 2001, էջեր 21-22, Иващенко А.В. Социально-правовая природа насилия // Социально-правовые аспекты противодействия насилию. Омск, 1999, էջ 6:

⁷ Տե՛ս Гаухман Л.Д. Насилие как средство совершения преступления. М., 1974, էջ 74:

⁸ Տե՛ս Симонов В.И. Уголовно-правовая характеристика физического насилия. Свердловск, 1972, էջ 16:

⁹ Տե՛ս Назаров П.Н. К вопросу о насилиии при грабеже и разбое // Труды Киевской ВШ МООП СССР. Киев, 1968. Вып. 1, էջ 91:

¹⁰ Տե՛ս Пионтковский А.А. Преступления против личности. – М., 1938, էջ 88:

¹¹ Տե՛ս Пионтковский А.А., Меньшагин В.Д. Курс советского уголовного права: (Особенная часть). М., 1955. Т. 1, էջ 722:

¹² Տե՛ս Шарапов Р.Д. Физическое насилие в уголовном праве. СПб., 2001, էջ 21:

¹³ Տե՛ս Романков А.Н., Букаев Н.М. Насилие как способ совершения преступлений против собственности: монография. Сургут, 2001, էջեր 21-22:

¹⁴ Տե՛ս Комментарий к УК Российской Федерации / под ред. А.И. Бойко. – Ростов н/Д, 1996, էջ 278.

- ¹⁵ St'u Буркина О.А., Демьяненко С.П. Понимание насилия в философии и праве // *Онтология и аксиология права: тезисы докладов и сообщений Второй междунар. науч. конф. (октябрь 2005 г.)*. – Омск, 2005, т₂ 122:
- ¹⁶ St'u Токарчук Р.Е. Насилие как составообразующий признак хищений: вопросы уголовной ответственности: Диссерт... канд. юрид. наук. Омск, 2008, т₂т_р 38-39:
- ¹⁷ St'u Шал Шаратов Р.Д. Физическое насилие в уголовном праве, т₂т_р 233, 270, Панов Н.И. Квалификация насильственных преступлений. — Харьков, 1986, т₂ 26, Симонов В.И. Уголовно-правовая характеристика физического насилия, т₂ 3:
- ¹⁸ St'u, орншл Романков А.Н., Букаев Н.М. Насилие как способ совершения преступлений против собственности, т₂ 21, Неклюдов Н.А. Руководство к Особенной части русского уголовного права. – СПб., 1876, т₂ 631:
- ¹⁹ St'u Симонов В.И. Уголовно-правовая характеристика физического насилия, т₂ 4, Плохова В.И. Криминологическая и правовая обоснованность составов ненасильственных преступлений против собственности: автореф. дис... д-ра юрид. наук. – Екатеринбург, 2003, т₂т_р 39-40, Жордания И.Ш. Структура и правовое значение способа совершения преступления. – Тбилиси, 1977, т₂ 96; Бойцов А.И. Преступления против собственности, т₂ 432:
- ²⁰ St'u Шал Токарчук Р.Е. Насилие как составообразующий признак хищений: вопросы уголовной ответственности, т₂т_р 41-42:
- ²¹ St'u Шал Панов Н.И. Квалификация преступлений, совершаемых путем применения физического насилия // *Проблемы дальнейшего укрепления социалистической законности в деятельности органов внутренних дел: межвуз. сб. науч. тр. Киев, 1986, т₂ 31, Симонов В.И. К вопросу о понятии физического насилия // Сборник аспирантских работ. Свердловск, 1971, Вып. 13, т₂ 236, Казаченко И.Я., Сабиров Р.Д. Уголовно-правовое понятие насилия // *Уголовный закон и совершенствование мер борьбы с преступностью: межвуз. сб. науч. тр. Свердловск, 1981, т₂ 20:**
- ²² St'u Шал Симонов В.И. Как следует квалифицировать дачу одурманивающих веществ // *Сборник аспирантских работ. Свердловск, 1971. Вып. 13, т₂ 24, Гаухман Л.Д. Борьба с насильственными посягательствами, т₂ 28:*
- ²³ St'u Шал Никитин Е.В. Корыстно-насильственные преступления против собственности: дис... канд. юрид. наук. – Омск, 2002, т₂ 52, Ткаченко В.И. Насилие, не опасное и опасное для жизни и здоровья, как уголовно-правовая категория // *Гос-во и право, 1992, N 12, т₂ 80:*
- ²⁴ St'u Шал Гаухман Л.Д. Борьба с насильственными посягательствами, т₂т_р 13-14, Симонов В.И. К вопросу о незаконном лишении свободы // *Уголовный закон и совершенствование мер борьбы с преступностью: межвуз. сб. науч. раб. – Свердловск, 1981, т₂ 74:*
- ²⁵ St'u Шал Антонян Ю.М. Преступная жестокость. – М., 1994, т₂т_р 54-55:

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ**THE VIOLENCE AS AN ATTRIBUTE OF
A CRIME AGAINST PROPERTY****Sergey ARAKELYAN**

*Docent of the YSU Department of Criminal Law,
Candidate of Legal Sciences*

Gor ALOYAN

*Prosecutor of the Prosecutor's office of Arabkir
and Kanaker-Zeitoun Communities,
Aspirant (Applicant) of the YSU
Department of Criminal Law*

Issues related to the understanding of violence as an attribute of a crime against property are discussed in this article.

In particular, it is noted, that the “violence” and “crime” concepts can not be identified. Not all manifestations of violence can be recognized as a violent crime. Therefore, the offense may be only those

acts of violence, which are provided in the Criminal Code as an objective feature of crime.

Besides, the authors mentioned, that in the current Criminal Code of the Republic of Armenia the category “violence” is provided in more than 50 articles, including in 4 articles providing responsibility for crimes against property. Moreover, in this case they mean not only those articles, in which the concept of violence is directly provided, but in which the lawmaker using the concepts implying violence.

In the final part of the article is mentioned, that as a violent crimes against property method should be considered not only physical force, or the threat of its use, but also injecting into the victim's body, against his will, an alcohol, drugs or toxic substances, or the threats of these acts.
